

Betere communicatie door de externe accountant:

meer waarde ontsluiten voor
maatschappelijk verkeer en cliënt

Juli 2010

Inleiding en samenvatting

De accountant¹ houdt zich van oudsher bezig met het verschaffen van zekerheid ('assurance') over historische financiële informatie en vooral de jaarrekening. Momenteel vindt een veelzijdig maatschappelijk debat plaats over de rol van de accountant, zijn onafhankelijkheid en zijn werkzaamheden. Welke mate van zekerheid kan de accountant verschaffen ten aanzien van de jaarrekeningen die hij controleert? Verliest de jaarrekening aan betekenis in een tijd van steeds snellere elektronische communicatie en wat betekent dit voor het werk van de accountant? Kan de accountant ook in de toenemende vraag naar zekerheid over niet-financiële informatie voorzien? Welke diensten kunnen accountantskantoren aan welke klanten leveren zonder dat hun onafhankelijkheid bij het verschaffen van zekerheid gevaar loopt? Behoeft de wijze waarop de cliënt momenteel zelf zijn accountant selecteert aanpassing?

Maatschappelijk debat over rol accountant

Een specifiek aspect van dit maatschappelijk debat betreft de communicatie door de accountant. In dit White Paper doet Ernst & Young Nederland voorstellen hoe de accountant beter kan communiceren met het maatschappelijk verkeer en met zijn cliënt. Door betere communicatie kan de accountant waarde van zijn werkzaamheden ontsluiten, waarde die nu niet altijd zichtbaar is en daardoor soms verloren gaat. Daarom vragen zowel het maatschappelijk verkeer als zijn cliënten de accountant om meer van zijn bevindingen te delen. Naar onze mening moeten accountants binnen hun mogelijkheden aan die vraag tegemoetkomen.

Onze voorstellen zijn het resultaat van vele gesprekken over de toekomst van het accountantsberoep die partners van Ernst & Young Nederland de afgelopen tijd hebben gevoerd met bestuurders, commissarissen, beleggers en toezicht-houders. Zo hebben wij bijvoorbeeld twee rondetafelgesprekken gevoerd over 'Accounting in de 21e eeuw' met vertegenwoordigers van deze belanghebbenden. In de rondetafelgesprekken en andere contacten kwam de communicatie door de accountant veelvuldig aan bod. Daarnaast hebben wij geparticipeerd in relevante programma's van beroepsorganisatie NIVRA zoals 'Kennis Delen' en 'Meer dan euro's alleen'. Al deze discussies waren zeer waardevol voor onze meningsvorming, maar uiteraard geeft dit White Paper de conclusies en gedachten van Ernst & Young weer, niet noodzakelijkerwijs die van onze gesprekspartners.

Dit White Paper concentreert zich op communicatie door de accountant van informatie over de onderneming; de communicatie van

de accountant over de wijze waarop hij zijn eigen werkzaamheden uitvoert laten we buiten beschouwing. Onze voorstellen zijn bedoeld als bijdrage van Ernst & Young aan het debat en daarom bewust niet tot in detail uitgewerkt. Tegelijkertijd zijn onze suggesties wel concreet genoeg om als aanzet te dienen voor echte verandering. Hoewel onze voorstellen geformuleerd zijn met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen met een Raad van Commissarissen (RvC) in gedachten, kunnen veel elementen ook relevant zijn voor ondernemingen met een 'one tier board', voor niet-beursgenoteerde bedrijven en voor ander-soortige instellingen.

Na een analyse van de vraag waarom de accountant relatief weinig informatie verschaft, volgen suggesties voor verbetering die geformuleerd zijn als een 'drietrapsraket'. De eerste trap omvat de niet-openbare communicatie van de accountant met zijn cliënt en vooral met de RvC en zijn audit comité. Deze communicatie vindt nu al regelmatig plaats, wordt als waardevol gewaardeerd, maar is voor verbetering vatbaar. Nieuwe aanbevelingen en beroepsrichtlijnen kunnen de accountant helpen zijn schroom ten opzichte van betere communicatie te overwinnen.

De tweede trap betreft toetsing door de accountant van de externe communicatie door de RvC. Voorgesteld wordt om de RvC meer inhoudelijk te laten communiceren met het maatschappelijk verkeer over de wijze waarop hij zijn toezicht uitoefent; de accountant kan de informatie die de RvC verschaft vervolgens toetsen aan zijn bevindingen. In deze voorgestelde tweede trap blijft de accountant opereren binnen de bestaande perken van het accountantsvak:

Toenemende vraag niet-financiële informatie

1 Wanneer in dit White Paper gesproken wordt over 'accountant' wordt de externe accountant bedoeld die de jaarrekening van een onderneming controleert.

Drietrapsraket

de accountant informeert het maatschappelijk verkeer niet direct, maar toetst de informatieverschaffing door derden, zoals hij nu bijvoorbeeld het door het bestuur opgestelde jaarverslag van een onderneming toetst aan zijn bevindingen bij het controleren van de jaarrekening.

De derde trap, tenslotte, behelst directe communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer. Met deze directe, openbare communicatie zou de accountant een belangrijke grens overschrijden. In plaats van de communicatie door derden (bestuur, RvC) te toetsen, verschaft hij dan namelijk zelf direct informatie over zijn cliënt aan de buitenwereld. Hoewel beleggers en andere stakeholders steeds vaker aandringen op deze directe informatieverschaffing, heeft de derde trap ingrijpende beroepsmatige en juridische consequenties en kleven er belangrijke risico's aan het direct openbaar communiceren door de accountant van informatie over individuele cliënten. Wij achten dit daarom niet raadzaam, maar toch willen wij in dit White Paper enkele suggesties van derden in dit debat noemen: een jaarlijkse brief van de accountant aan aandeelhouders en een andere rol van de accountant in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). Daarnaast omvat de derde trap andere vormen van directe communicatie door de accountant, namelijk communicatie van geaggregeerde informatie per sector en communicatie met toezichthouders.

Aan de eerste trap van de drietrapsraket (betere communicatie met de cliënt) kan de accountantsprofessie zelf invulling geven, hierbij ondersteund door bijvoorbeeld zijn beroepsorganisatie NIVRA. De tweede trap vereist een debat met ondermeer bestuurders, commissarissen en de Monitoring Commissie Corporate Governance Code aangaande de communicatieplicht van de RvC en aangaande de toetsing van deze communicatie door de accountant. Dit debat zou zijn neerslag moeten vinden in nieuwe

regelgeving om de tweede trap daadwerkelijk vorm te geven. De derde trap vereist een fundamentele discussie van accountants en alle belanghebbenden over de vraag of en zo ja hoe de accountant direct kan communiceren met het maatschappelijk verkeer over zijn cliënt. Concrete stappen op het gebied van trap drie zouden nieuwe regelgeving vereisen.

Om niet-openbare communicatie van de accountant met de cliënt (trap één) en openbare communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer (trap drie) te bevorderen c.q. desgewenst mogelijk te maken, suggereren wij in ieder geval een duidelijk onderscheid te maken tussen twee soorten communicatie door de accountant. Enerzijds het formele professionele oordeel van de accountant waarin hij zekerheid ('assurance') geeft, bijvoorbeeld aangaande de getrouwheid van de financiële verslaggeving door de onderneming: 'het professionele oordeel van de accountant'. Anderzijds uitingen van de accountant waarin hij deze zekerheid niet verschaft: 'de mening van een professional'. Dit ruimt barrières uit de weg die nu de communicatie door de accountant belemmeren.

Professioneel oordeel versus mening van een professional

Informatiebehoefte en verwachtingskloof

Zowel bij het maatschappelijk verkeer als bij de cliënt van de accountant valt soms onvrede te bespeuren dat de accountant niet alle potentieel relevante bevindingen die hij opdoet bij het controleren van de jaarrekening communiceert. Door deze terughoudendheid van de accountant - mede ingegeven door wet- en regelgeving betreffende geheimhouding - wordt niet alle waarde van zijn controle van de jaarrekening benut.

Waarde voor de onderneming, omdat relevante informatie die kan bijdragen tot verbetering van bestuur en bedrijfsvoering niet wordt overgedragen. Waarde voor het maatschappelijk verkeer, omdat relevante informatie die kan bijdragen aan een betere beoordeling van een onderneming niet openbaar wordt gemaakt.

Bovendien versterkt deze sub-optimale informatievoorziening de verwachtingskloof die zich regelmatig voordoet tussen de accountant en het maatschappelijk verkeer. In 1926 definieerde Théodore Limperg - wiens kantoor een van de voorlopers was van Ernst & Young in Nederland - al de leer van het gewekte vertrouwen. In Limperg's

leer heeft de accountant een dubbele verplichting. Enerzijds moet hij zijn werkzaamheden zodanig verrichten, dat hij de verwachtingen die hij bij het maatschappelijk verkeer opwekt niet beschaamt. Anderzijds moet hij ervoor zorgen dat hij bij datzelfde maatschappelijk verkeer geen verwachtingen opwekt die niet gerechtvaardigd zijn gezien de beperkingen in de reikwijdte van zijn werkzaamheden. De accountant moet er dus naar streven dat bij het maatschappelijk verkeer geen verkeerde voorstellingen ontstaan over de mate van zekerheid die de accountant kan verschaffen.

De verwachtingskloof overbruggen

In de praktijk blijkt het lastig een verwachtingskloof te voorkomen over de mate van zekerheid die een accountant geeft en de mate van zekerheid die het maatschappelijk verkeer verwacht. Het is de taak van de accountant om binnen zijn mogelijkheden te helpen om deze kloof te dichten. Wat we zeker moeten voorkomen is dat deze kloof nog breder wordt omdat er ook een verschil bestaat tussen wat de accountant wil, kan en mag communiceren en wat het maatschappelijk verkeer aan communicatie van de accountant verwacht. Dit betekent dat de accountant enerzijds duidelijk de grenzen moet aangeven die hij bij zijn communicatie met het maatschappelijk verkeer niet mag overschrijden, bijvoorbeeld vanwege zijn geheimhoudingsplicht in zijn relatie met zijn cliënt. Anderzijds kan meer en betere communicatie door de accountant binnen die grenzen ook bijdragen tot het dichten van de verwachtingskloof.

Voor accountants zelf is betere communicatie echter een lastig punt. Enerzijds zouden ze graag meer informatie verschaffen dan ze nu doen, omdat ze daardoor meer inherente waarde van hun werkzaamheden kunnen

ontsluiten. Anderzijds zijn er redenen waarom de accountant terughoudend is over zijn werk en bevindingen, een terughoudendheid die bij veel accountants haast een tweede natuur geworden is.

Informatie door de accountant: de status quo

De accountant heeft een dubbele verantwoordelijkheid voor informatieverschaffing: naar het maatschappelijk verkeer en naar zijn cliënt. Gedurende zijn controle van de jaarrekening communiceert de accountant met bestuurders (met name de CFO) en met de RvC (met name het audit comité). Dit doet hij ondermeer via het verplichte accountantsverslag, waarin de accountant zijn formele verklaring over de jaarrekening toelicht, en via "management letters", waarin de accountant bijvoorbeeld verbeterpunten aangaande interne controle of administratie onder de aandacht van het management brengt. Met het maatschappelijk verkeer communiceert de accountant via zijn formele verklaring bij de jaarrekening en via zijn aanwezigheid op de algemene aandeelhoudersvergadering, waar hij bevestigd kan worden over zijn controlewerkzaamheden en over zijn verklaring bij de jaarrekening.

Deze bestaande communicatie is belangrijk. Achter de schermen heeft de accountant via zijn communicatie met de ondernemingstop vaak positieve invloed op kwaliteit van de financiële verslaggeving. Voor het maatschappelijk verkeer is de accountantsverklaring essentieel. Dit belang blijkt overduidelijk wanneer de accountant geen goedkeurende verklaring bij de jaarrekening afgeeft.

Binnen en buiten de onderneming weegt de mening van de accountant zwaar. De eerste verantwoordelijkheid van de accountant is naar het maatschappelijk verkeer. Juist

daarom behoort de accountant zeer voorzichtig met het publiekelijk uiten van zijn mening om te gaan en zich aan de regels te houden die daarvoor zijn vastgelegd. Het maatschappelijk verkeer heeft immers geen belang bij accountants die misverstanden oproepen of verkeerde indrukken wekken door het openbaar maken van onvoldoende onderbouwde meningen.

Anderen wensen onderneming en maatschappelijk verkeer

Bovendien moet de accountant rekening houden met de onvermijdelijke spanning die bestaat tussen de communicatiewensen van de onderneming en die van het maatschappelijk verkeer. De ondernemingstop zal graag willen dat de accountant meer informatie en meningen verschaft aan management en bestuur zelf. De onderneming wil echter niet dat de accountant diezelfde informatie en meningen deelt met het maatschappelijk verkeer in verband met mogelijke concurrentiegevoeligheid, aansprakelijkheidsrisico's voor onderneming of bestuurders, dan wel reputatie issues.

De accountant zelf neigt ook naar terughoudendheid in communicatie met het maatschappelijk verkeer. Hij heeft de plicht om de informatie die hij bij het uitvoeren van zijn werkzaamheden verkrijgt vertrouwelijk te behandelen. Bovendien verhoogt het verschaffen van informatie en meningen boven zijn wettelijke verplichting de kans dat derden gebruik maken van deze informatie op een wijze die niet strookt met het algemeen belang noch het belang van de onderneming. Tenslotte groeit met het verschaffen van meer informatie ook het aansprakelijkheidsrisico van de accountant zelf. Het vrijwillig openbaar maken van extra informatie, zonder dat eenduidig vaststaat wat de reikwijdte en betekenis is van deze informatie, kan leiden tot procedures door

de onderneming of belanghebbenden zoals aandeelhouders.

Hoewel bij zowel de accountant als bij het maatschappelijk verkeer de wens tot betere benutting van de kennis van de accountant bestaat, zijn er dus duidelijke redenen die deze openbare communicatie belemmeren. De accountant beperkt zich daarom tot zijn klassieke rol: het toetsen aan duidelijke, strikte criteria van informatie die derden – met name bestuurders – aan het maatschappelijk verkeer verschaffen, zonder zelf direct te communiceren met de buitenwereld over zijn concrete bevindingen.

Bij de communicatie van de accountant met de onderneming zelf ligt de zaak anders. Gezien het niet-openbare karakter van deze communicatie heeft de accountant hierin meer speelruimte. Ook in deze communicatie neemt de accountant echter de nodige voorzichtigheid in acht. Hij is gewend om te communiceren binnen de strikte kaders van zijn vakgebied: het controleren van financiële verantwoordingen op basis van daarvoor algemeen geldende standaarden. Hij voelt zich minder gerust om zich over andere onderwerpen uit te spreken, zeker niet wanneer zijn mening over onderwerpen die buiten de controle van de jaarrekening vallen de werkrelatie met de cliënt kunnen verstoren. Een goede relatie met de cliënt bevordert immers de effectiviteit van de werkzaamheden van de accountant. Bovendien is ook de informele communicatie van de accountant met zijn cliënt niet geheel vrijblijvend. De accountant is namelijk verplicht verslagen te maken van de essentie van alle relevante mondelinge en schriftelijke communicatie met de cliënt. Daarnaast kunnen uitlatingen door de accountant ten overstaan van vertegenwoordigers van de onderneming door deze vertegenwoordigers worden doorgegeven aan derden die er niet vertrouwelijk mee omgaan.

Veilig om minder te zeggen

Kortom, het is voor de accountant vaak veiliger om minder te zeggen dan meer, zeker in een tijd waarin het aansprakelijkheidsrisico ontegenzeggelijk is gegroeid. Het resultaat: de waarde van de accountantscontrole wordt niet optimaal ontsloten.

Naar betere communicatie en ontsluiting van waarde: de drietrapsraket

Om ondanks de tegenkrachten toch betere communicatie van de accountant en waardeontsluiting op gang te brengen, doen wij op drie fronten suggesties. In de eerste plaats kijken we hoe de accountant beter kan communiceren met de onderneming. In de tweede plaats onderzoeken we hoe de accountant een belangrijke indirecte rol kan spelen bij de communicatie van de onderneming en vooral van de RvC met het maatschappelijk verkeer. In de derde plaats noemen we voorstellen van derden m.b.t. communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer. Tezamen vormen deze voorstellen een drietrapsraket van betere benutting van de bij de accountant aanwezige kennis.

De eerste trap: frequentere en bredere communicatie met de RvC

Bij de uitvoering van zijn werkzaamheden praat de accountant met veel vertegenwoordigers van de onderneming: met de CFO en de CEO, de controllers en interne accountants, maar ook met de RvC en vooral het audit comité van die RvC. In deze contacten staat de controle van de jaarrekening centraal, maar ook andere onderwerpen komen ter sprake. Uit de vele gesprekken die wij regelmatig voeren met zowel bestuurders als commissarissen blijkt steeds weer dat beide groepen de bestaande informatieverstopping door de accountant zeker waarderen, maar graag zouden zien dat de accountant nog een extra communicatie-inspanning doet.

Waardevolle kennis voor top van onderneming

Binnen de top van de onderneming leeft vooral de behoefte dat de accountant zijn communicatie over kernthema's aanvult met bredere communicatie. Kernthema's hebben rechtstreeks betrekking op zijn opdracht om zekerheid te verschaffen over financiële cijfers. Bij zijn werkzaamheden voor de controle van de jaarrekening krijgt de accountant echter veel relevante zaken te horen en te zien die niet direct in verband staan met zijn opdracht om de financiële verslaggeving te toetsen. Die kennis van de accountant - en zijn daarop gebaseerde inzichten - kunnen waardevol zijn voor de top van de onderneming. Wat vindt de

accountant van de kwaliteit van het risicomanagement? Hoe kijkt hij aan tegen de praktijk van de corporate governance? Wat is zijn oordeel over de integriteitscultuur? Wat vindt hij van het functioneren van de afdelingen waarmee hij samenwerkt: internal audit, compliance, treasury, legal, automatisering,...? Hoe kijkt de accountant aan tegen de accounting policies van de onderneming: welke belangrijke veronderstellingen zijn er gehanteerd bij de waarderingen? Hoeveel invloed heeft de keuze voor bepaalde accounting policies op bijvoorbeeld de gerapporteerde winstcijfers?

De accountant kan waardevolle informatie en meningen geven over deze onderwerpen. De accountant zal dit echter beter kunnen doen als hij weet dat er geen misverstanden bestaan met betrekking tot het gewicht van zijn informatie en meningen aangaande deze 'zachte' onderwerpen - 'zacht' in de zin dat ze zijn kerntaak van het toetsen van financiële rekeningen aan bestaande standaarden te buiten gaan. Een accountant kan en wil over deze zachte onderwerpen niet dezelfde mate van zekerheid verschaffen die hij over een beperkt aantal onderwerpen wel verschaft in zijn accountantsverklaring.

Duidelijke status 'zachte' informatie

Het is in dit verband zinvol een onderscheid te maken tussen 'een professioneel oordeel' en 'de mening van een professional'.² In principe zal een professioneel oordeel van de ene accountant over de kwaliteit van een jaarrekening niet of nauwelijks afwijken van het professioneel oordeel van de andere accountant. In allerlei wetten, richtlijnen en standaarden is immers vastgelegd hoe de accountant bij de beoordeling van de jaarrekening en het jaarverslag te werk moet gaan. Het oordeel van de accountant in zijn werkzaamheden bij het verstrekken van zekerheid ('assurance') voldoet daarom aan strikte, formele eisen.

De mening van twee accountants over zachte onderwerpen kan echter bij gebrek aan objectieve criteria verschillen, zelfs als beide accountants degelijk geïnformeerd zijn en hun gezichtspunt goed kunnen onderbouwen. Zij spreken dan namelijk geen 'professioneel oordeel' uit, maar een

'mening van een professional'. Overwogen en waardevol, maar voor interpretatie en repliek vatbaar en dus -zeker in juridische zin- 'kwetsbaar'.

Extra informatie verbetert toezicht RvC

Het verdient aanbeveling dat beroepsorganisaties van accountants dit onderscheid tussen enerzijds het formele oordeel van de accountant bij het verschaffen van zekerheid ('assurance') en anderzijds de overige uitingen van de accountant beter vastleggen. Het moet direct duidelijk zijn of de accountant met een professioneel oordeel bepaalde zekerheid geeft, of dat hij 'slechts' de mening van een professional uit. Op deze wijze kan worden voorkomen dat een nieuwe verwachtingskloof ontstaat, namelijk die tussen de accountant en zijn cliënt over de zekerheid die de accountant kan verschaffen over zachte onderwerpen.

Indien er geen misverstanden kunnen bestaan over dit onderscheid, kan de accountant vrijer communiceren en mag een onderneming ook verwachten dat hij meer informatie en meningen over zachte onderwerpen geeft. Dit vereist een gedragsverandering binnen het accountantsberoep, die actief bevorderd moet worden. De accountant is immers gewend geraakt om voorzichtig te communiceren; daardoor verschaft hij soms minder informatie dan mogelijk en gewenst. Een richtsnoer van beroepsorganisatie NIVRA, bijvoorbeeld via een 'praktijk handreiking' over communicatie van de accountant met de onderneming, kan in deze wellicht goede diensten bewijzen. Er valt ook te denken aan scholingscursussen

Gedragsverandering bij accountants

'Communicatie' door beroepsorganisaties of accountantskantoren zelf. Verder kunnen een individuele onderneming en zijn accountant ook afspraken maken over onderlinge communicatie in de opdrachtbrieven. Overigens is ook een ondernemingstop die zich niet afsluit voor de mening van de accountant uiteraard een voorwaarde voor betere communicatie. Het is voor de accountant niet makkelijk om over zachte onderwerpen te communiceren met een partij die niet open staat voor informatie.

Tot wie moet de accountant zich binnen de onderneming wenden wanneer hij meer wil communiceren? Tot nu toe is in dit White Paper slechts gesproken over communicatie van de accountant met 'de' onderneming of ondernemingstop. Naar onze mening moet de nieuwe communicatie-inspanning van de accountant zich vooral ook richten op de RvC en het audit comité.

De accountant praat zoals eerder gezegd met diverse vertegenwoordigers van de ondernemingstop: met de CFO, met de CEO, met het audit comité van de RvC en met de voltallige RvC. In de praktijk spreekt hij het meest met de CFO en met managers die aan de CFO rapporteren, minder met het audit comité, laat staan de voltallige RvC. Dit is logisch. Bestuur en management zijn immers de eerst aangewezen gesprekspartners van de accountant in zijn talrijke contacten omtrent praktische, operationele zaken die verband houden met de controle van de jaarrekening. Bestuur en management behoren daarom het eerste aanspreekpunt

² Bij het maken van dit onderscheid hebben wij ons laten inspireren door het proefschrift van Hans Verkruisse, part time hoogleraar accounting en partner bij Ernst & Young, "Beoordeling van processen: professional judgment of judgment van een professional". (2005)

te blijven, waarbij het wellicht raadzaam zou zijn dat de accountant wat vaker dan nu op het hoogste niveau (met CEO en CFO) kan communiceren over zijn bevindingen, ook over 'zachte' informatie.

Daarnaast moet de accountant echter een extra inspanning doen richting RvC en met name zijn audit comité. De RvC is immers een logisch aanspreekpunt voor de accountant. Beiden vervullen een toezichthoudende functie. De extra informatie die de accountant aan de RvC verstrekt, kan de RvC helpen zelf haar toezichthoudende taak beter uit te voeren. Het helpt de RvC om haar onvermijdelijke informatieachterstand ten opzichte van het bestuur te verkleinen. In de praktijk maakt de RvC vaak onvoldoende gebruik van de mogelijkheden die zij heeft om deze achterstand te beperken.

Momenteel draagt de accountant vaak indirect bij aan deze informatieachterstand. Lang niet alles van wat hij met bestuurders of managers bespreekt, komt uiteindelijk ook bij de RvC en het audit comité terecht. Dat is uiteraard tot op zekere hoogte onvermijdelijk en wenselijk - goed informeren van de RvC is niet hetzelfde als de RvC overvoeren met details. Tegelijkertijd is het echter wel een reden om juist de RvC in de nieuwe communicatie-inspanning gericht van meer informatie te voorzien, zodat de RvC haar toezichthoudende taak beter kan uitvoeren.

Zo'n communicatie-inspanning door de accountant helpt commissarissen goed aan hun eigen verplichtingen te voldoen. De Nederlandse Corporate Governance Code draagt de RvC immers op om van de kennis van de accountant optimaal gebruik te maken, gezien best practice bepaling

III.1.9: 'De raad van commissarissen en de commissarissen afzonderlijk hebben een eigen verantwoordelijkheid van het bestuur en van de externe accountant alle informatie te verlangen die de raad van commissarissen behoeft om zijn taak als toezichthoudend orgaan goed te kunnen uitoefenen'.

Open en regelmatige communicatie tussen accountant en RvC doet het vertrouwen tussen RvC en accountant groeien. Dat maakt het ook makkelijker voor de accountant om zich, indien noodzakelijk, met zeer gevoelige informatie tot de RvC te wenden. De accountant heeft bijvoorbeeld de formele verplichting om in actie te komen wanneer hij aanwijzingen heeft dat zich binnen de onderneming op hoog niveau onoorbare praktijken voordoen. In zulke gevallen is een goede werkrelatie met de RvC erg belangrijk.

De internationale controlestandaard 'clarified' ISA 260 die dit jaar van kracht wordt geeft de nodige aanwijzingen over de wijze waarop en de onderwerpen waarover accountant en RvC met elkaar behoren te communiceren. Waar de RvC uit zijn midden een audit comité heeft ingesteld, loopt de meeste communicatie van de accountant met de RvC begrijpelijkerwijs via dit audit comité. De Amerikaanse Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) heeft onlangs een voorstel voor een nieuwe standaard over de communicatie van audit comité en accountant geformuleerd met een vergelijkbare strekking als ISA 260.³ Daarbij gaat het om praktische gespreksonderwerpen betreffende de organisatie van de audit zelf (timing, inzet van derden, de reikwijdte van de opdracht), maar ook om inhoudelijke kwesties als de kwaliteit van de accounting policies; risico's van fraude of fouten in de financiële rapportage; de onderbouwing van

belangrijke schattingen; mogelijke wrijvingen van de accountant met bestuur of management. Het verdient zeker aanbeveling dat zowel de RvC en zijn audit comité als de accountant bij hun onderlinge communicatie naar de geest van ISA 260 en de ontwerpstandaard van de PCAOB handelen.

Groeiend vertrouwen accountant en RvC

Wanneer de RvC - met name via zijn audit comité - meer informatie van de accountant krijgt, heeft de RvC zelf ook een betere basis om te communiceren met het maatschappelijk verkeer. De accountant kan er vervolgens op toezien dat de RvC zich van deze taak van informatieverschaffing aan het maatschappelijk verkeer kwijt. Dit brengt ons op de tweede trap van de drietrapsraket.

3 PCAOB, 'Proposed Auditing Standard related to communications with audit committees', PCAOB Release 2010-001, March 29 2010.

De tweede trap: de RvC communiceert meer en de accountant controleert of de RvC zijn nieuwe verplichting nakomt

Het maatschappelijk verkeer verwacht dat de accountant meer van zijn bevindingen openbaar maakt. Deze derde trap van onze drietrapsraket komt nog ter sprake. Het maatschappelijk verkeer verwacht echter ook dat de RvC meer informatie verschaft aan de buitenwereld. Moet de RvB verslag doen over de bedrijfsvoering en resultaten van de onderneming, van de RvC wordt gevraagd om meer te communiceren over zijn eigen toezichhoudende werkzaamheden. Hoewel de informatievervalsing door de RvC de afgelopen jaren is verbeterd, wordt in brede kring de rapportage van de RvC in het jaarverslag nog als ontoereikend ervaren.⁴ Hier kan een taak liggen voor de accountant. De accountant draagt bij aan de kwaliteit van de informatie die het bestuur levert door de betrouwbaarheid en juistheid te toetsen. Indien de informatieplicht van de RvC, zoals wij voorstellen, wordt uitgebreid, kan de accountant een vergelijkbare toetsende rol spelen met betrekking tot de informatie die de RvC verschaft.

Het bestuur is verantwoordelijk voor de jaarrekening en het jaarverslag, maar de accountant onderzoekt of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de financiële situatie van de onderneming en of er - voor zover hij dit kan weten door zijn controle van de jaarrekening - geen tegenstrijdigheden bestaan tussen jaarrekening en jaarverslag. De accountant geeft dit oordeel weer in zijn accountantsverklaring. Het bestuur van een onderneming streeft normaliter naar een goedkeurende

verklaring zonder toelichting; dit streven geeft de accountant de mogelijkheid om te zorgen dat de jaarrekening en jaarverslag voldoen aan de normen.

Dit beproefde model geeft bestuur en accountant dus ieder zijn eigen verantwoordelijkheid en biedt tegelijkertijd de mogelijkheid aan de accountant om invloed uit te oefenen. Een soortgelijke constructie is ook denkbaar met betrekking tot de informatieverschaffing aan de buitenwereld

4 Zie bijvoorbeeld de brief van de VEB aan de Monitoring Commissie Corporate Governance d.d. 18 september 2008, p.7-8 en de jury van de Sijthoff Prijs voor het beste jaarverslag over de rapportage door commissarissen in de jaarverslagen van 2007 en 2008.

door de RvC. Net zoals het bestuur geacht wordt om in de jaarrekening en het jaarverslag bepaalde informatie openbaar te maken, zo kan ook de RvC de taak krijgen om relevante informatie te verschaffen over de uitvoering van met name haar toezicht-houdende taak. De accountant kan toetsen of deze informatie niet strijdig is met zijn eigen bevindingen.

***RvC informeert,
accountant toetst***

De accountant biedt hierbij een zekere waarborg voor de juistheid van de rapportage van de RvC over zijn toezichthoudende werkzaamheden. Om deze constructie in de praktijk te brengen, moeten twee vragen beantwoord worden. Hoe wordt gedefinieerd waarover de RvC moet rapporteren? Hoe vervult de accountant zijn controlerende functie?

De Nederlandse Corporate Governance Code geeft enige aanwijzingen over rapportage door de RvC in het jaarverslag, maar daarbij gaat het vooral om formele informatie: wat is de samenstelling van de RvC en zijn profielschets; zijn commissarissen onafhankelijk in de zin van de Code; hoe vaak heeft de RvC gedurende het boekjaar vergaderd; over welke onderwerpen is gesproken door de RvC en haar comités; heeft de RvC zijn zelf-evaluatie uitgevoerd?

In nieuwe regelgeving zou kunnen worden vastgelegd over welke aanvullende onderwerpen met betrekking tot zijn toezicht de RvC *inhoudelijk* moet rapporteren, d.w.z.

***Corporate Governance Code
goed startpunt***

niet over de randvoorwaarden en het proces van haar bijeenkomsten, maar over de

argumenten en uitkomsten. De Corporate Governance Code biedt daarvoor zelf een goed startpunt. Best Practice bepaling III.1.6 definieert op welke gebieden de RvC onder andere toezicht moet houden op het bestuur: de realisatie van de doelstellingen van de vennootschap; de strategie en risico's verbonden aan de ondernemingsactiviteiten; de opzet en werking van de interne risico-beheersings- en controlesystemen; het financiële verslaggevingsproces; de naleving van wet- en regelgeving; de verhouding met aandeelhouders; en de voor de onderneming relevante maatschappelijke aspecten van ondernemen.

Het valt te overwegen om de RvC te vragen inhoudelijk te rapporteren in zijn eigen verslag hoe hij ten aanzien van deze onderwerpen zijn toezichthoudende taak heeft uitgevoerd. Desgewenst kunnen de verslaggevingsvereisten ten aanzien van deze onderwerpen uit de Code verder geconcretiseerd worden om te garanderen dat de rapportage informatie bevat die waardevol is voor het maatschappelijk verkeer. Deze nieuwe rapportagetaak van de RvC zou kunnen worden vastgelegd in de Code zelf of in andere regelgeving.

***Meer duidelijkheid over verantwoording
accountant t.a.v.
verslag RvC***

Voor wat betreft de controle door de accountant of de RvC zijn informatieplicht nakomt, kan de accountant dicht bij het model van zijn controle op jaarrekening en jaarverslag blijven. Hij kan een relatief beperkte verklaring afgeven of de informatie die de RvC verschaft strijdig is met zijn bevindingen opgedaan bij het controleren van de jaarrekening. Wanneer er volgens de accountant sprake is van een dergelijke strijdigheid, kan de accountant zich beperken tot het aangeven van de punten waarop het

verslag van de RvC volgens hem strijdig is met zijn bevindingen, zonder verder in details te treden. Verwacht mag worden dat dit een forse stok achter de deur is: net zoals het bestuur niet graag ziet dat de accountant de jaarrekening niet goedkeurt, zo zal de RvC niet graag zien dat de accountant verklaart dat het verslag van de RvC op bepaalde punten onjuist is. Het is ook mogelijk dat de accountant de specifieke taak krijgt om de getrouwheid van het verslag van de RvC te onderzoeken. Deze laatste optie zou een hogere mate van zekerheid met zich meebrengen, waar hogere kosten tegenover zouden staan.

Bij de invulling van trap twee zou uiteraard zoveel mogelijk vermeden moeten worden dat een verwachtingskloof ontstaat tussen de opvatting van de accountant en de opvatting van het maatschappelijk verkeer over de reikwijdte van de toetsing van het verslag van de RvC. Een duidelijke invulling moet juist bijdragen aan het wegnemen van de onduidelijkheid die momenteel bestaat over de toetsing van het huidige verslag van de RvC door de accountant.

De derde trap: meer directe communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer

De belangrijkste vorm van communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer is indirect. De inhoud van een goedkeurende accountantsverklaring bij een jaarrekening - de directe communicatie door de accountant - is meestal standaard en daardoor weinig informatief. De gemiddelde gebruiker van het jaarverslag kijkt daarom vaak alleen of die verklaring aanwezig is, zonder die echt te lezen. Achter de schermen verricht de accountant echter veel werkzaamheden die de opstelling van de jaarrekening beïnvloeden en deze jaarrekening in overeenstemming brengen met de toepasbare standaarden. Aangezien de jaarrekening een essentiële vorm van communicatie door de onderneming is, is deze indirecte communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer erg relevant, ook al zijn deze inspanningen van de accountant niet direct zichtbaar.

In een tijd dat open communicatie en transparantie steeds nadrukkelijker als een maatschappelijk goed worden gezien, neemt de druk op accountants toe om ook direct met het maatschappelijk verkeer te communiceren. Nu beperkt deze directe communicatie zich tot zijn verklaring bij de jaarrekening en tot zijn aanwezigheid op de algemene aandeelhoudersvergadering van een onderneming, waar hij bevestigd kan worden.

Diverse wetten en beroepsstandaarden⁵ perken nauwkeurig af op welke wijze de accountant behoort te communiceren in zijn verklaring met betrekking tot de jaarrekening. Vandaar het gestandaardiseerde karakter van de gemiddelde accountantsverklaring bij de jaarrekening. Deze standaardformules hadden en hebben ten doel om de vergelijkbaarheid van de accountantsverklaringen te bevorderen, maar hebben ook het gevolg dat de gemiddelde accountantsverklaring geen specifieke bewoordingen bevat die toegesneden zijn op de betreffende onderneming. De verklaring heeft daarom een relatief gering informatief karakter aangaande de concrete individuele omstandigheden van de onderneming.

**Toelichtende paragraaf
verklaring: duiden van relevante
informatie**

De informatieve waarde van de accountantsverklaring zou kunnen worden verhoogd wanneer de accountant meer gebruik zou maken van de mogelijkheid om in de zogenaamde toelichtende paragraaf de aandacht te vestigen op relevante punten die belangrijk zijn voor een goede interpretatie van de jaarrekening (zie ook noot 6 voor de discussie over de accountantsverklaring).

Zoals eerder aangegeven zijn er voor de accountant goede redenen om niet meer informatie aan het maatschappelijk verkeer te verstrekken dan waartoe het normenkader hem dwingt dan wel aanzet. Bovendien, zoals ook aangegeven, is de kerntaak van de accountant het toetsen aan objectieve standaarden van openbare informatie die derden leveren: de financiële verslaggeving door het bestuur van een onderneming. Wanneer de accountant zelf een subjectieve mening over de situatie bij een cliënt naar buiten brengt, overschrijdt hij een fundamentele grens.

**Directe communicatie
accountant zou fundamentele
wijziging zijn**

Het is daarom niet raadzaam om de accountant direct in het openbaar te laten communiceren over een individuele cliënt; het is wel raadzaam om zoveel mogelijk via communicatie door de RvB en de RvC aan

de informatiebehoefte van het maatschappelijk verkeer te voldoen en de accountant zijn rol als toetser van deze informatie te laten vervullen. In trap twee hebben wij voorstellen gedaan om binnen deze context de informatieverschaffing door de RvC meer inhoud te geven. Desalniettemin erkennen accountants de behoefte van het maatschappelijk verkeer aan meer communicatie en kan noch wil hij die behoefte negeren. Alvorens enige suggesties van derden met betrekking tot directe communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer aan de orde te stellen, zijn enige inleidende opmerkingen op zijn plaats.

Aangezien deze directe communicatie met de buitenwereld een fundamenteel andere invulling zou geven aan de rol van de accountant, zou een wijziging van het normenkader waarbinnen de accountant werkt de meest aangewezen, zoniet de enige weg zijn voor het bereiken van het doel. Accountants zullen niet en masse uit zichzelf overgaan tot meer directe communicatie met het maatschappelijk verkeer gezien de reeds omschreven tegenkrachten. Een wijziging van het normenkader, dat uiteindelijk internationaal zijn beslag zou moeten krijgen, kan alleen het resultaat zijn van een intensief maatschappelijk debat over de rol van de accountant.

Verder zou het belangrijk zijn om ook in deze derde trap het eerder genoemde, scherpe

⁵ Met name bepalingen in het Burgerlijk Wetboek (Wet Toezicht Accountants en Besluit Toezicht accountants), de International Standards on Auditing (ISA), praktijkhandreikingen van het NIVRA en aanwijzingen van de AFM.

⁶ Aangezien wij ons in deze White Paper vooral richten op meer en betere communicatie van de accountant met cliënten en het maatschappelijk verkeer ten aanzien van zachte onderwerpen, buiten het bestek van de formele accountantsverklaring, gaan we niet expliciet in op de discussie hoe de formele accountantsverklaring zelf een begrijpelijker en informatiever karakter kan krijgen voor het maatschappelijk verkeer. Ook inhoud en vorm van deze formele verklaring zijn onderwerp van levendig debat. Controlestandaard ISA 706 bespreekt bijvoorbeeld de mogelijkheid van de accountant om in speciale paragrafen van zijn verklaring de aandacht te vestigen op een volgens hem zeer relevante passage in de jaarrekening of het jaarverslag, dan wel om zelf over een relevante aangelegenheid te communiceren. Het gaat hierbij echter om aangelegenheden die een directe invloed hebben op het goede begrip van de jaarrekening bij de gebruiker - een lopende rechtzaak, een calamiteit met verstrekende gevolgen, vroege toepassing van een nieuwe verslaggevingsstandaard... - en niet zozeer over zachte informatie. Het 'Auditor Communications Consultation Report' uit september 2009 van de International Organization of Securities Commissions (IOSCO), alsmede het bijbehorende overzicht uit februari 2010 van de naar het IOSCO opgestuurde Comment Letters, geven een interessant overzicht van de internationale discussie over de inhoud van de accountantsverklaring. In de IOSCO documentatie komt ook ter sprake hoe de accountant beter kan communiceren over de wijze waarop hij zijn eigen werkzaamheden uitvoert.

onderscheid aan te houden tussen de formele zekerheid (assurance) die de accountant verschaft aan het maatschappelijk verkeer in zijn accountantsverklaring bij de jaarrekening (het professionele oordeel) en overige vormen van communicatie (de mening van een professional). Deze overige vormen van communicatie zouden daarom het beste buiten deze accountantsverklaring kunnen plaatsvinden.⁶

Invoeren 'safe harbour'

Tenslotte: als gekozen zou worden voor directe communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer, zou het aanbeveling verdienen om voor deze directe communicatie van de accountant een 'safe harbour' bepaling in te voeren. Dat wil zeggen: tenzij er manifest sprake is van grove nalatigheid kan de accountant niet

aangesproken worden op zijn 'mening van een professional' die hij deelt met de buitenwereld. Dat wil zeggen, hij zou in principe gevrijwaard moeten zijn van vervolging voor informatie die verder gaat dan zijn formele verklaring waarin hij zekerheid ('assurance') verschaft bij de jaarrekening. In plastische termen gesteld: als de accountant zijn nek verder uitsteekt, mag zijn hoofd slechts bij manifest verwijtbaar gedrag op het blok worden gelegd.

Brief aan aandeelhouders

Een eerste soms genoemde mogelijkheid van betere communicatie van de accountant met het maatschappelijk verkeer is om de accountant een brief aan de aandeelhoudersvergadering te laten sturen met informatie over zijn bevindingen bij de controle van de jaarrekening. Zoals hij nu

bestuur en commissarissen al informeert via 'management letters', zo zou hij ook de aandeelhouders kunnen informeren met een speciaal aan hen gerichte brief. In zo'n brief zouden bijvoorbeeld accounting policies, corporate governance en risicomanagement aan de orde kunnen komen. Momenteel heeft de accountant wel enige formele toetsingsverplichtingen ten aanzien van de informatie in het jaarverslag over corporate governance en interne risicobeheersing- en controlesystemen, maar hij hoeft geen uitspraken te doen over de kwaliteit van de corporate governance als zodanig of over het geheel van risicobeheersing- en controlesystemen, niet aan de ondernemersleiding en zeker niet aan het maatschappelijk verkeer. Wanneer een accountant meent dat er tekortkomingen zijn in het risicobeheersings- en controlesysteem, wordt hij geacht dit te melden bij het management en bij de RvC, zonder deze bevinding zelf met de buiten-

7 Zie hierover NIVRA praktijkhandreiking 1109, 11 maart 2010 en controlestandaard ISA 265

wacht te delen.⁷ Een verplichte brief van de accountant aan de aandeelhouders over deze onderwerpen zou tegemoet kunnen komen aan de roep van het maatschappelijk verkeer om meer informatie van de accountant over deze onderwerpen. De accountant zou in deze brief rekening moeten houden met de concurrentie- en koersgevoeligheid van de informatie die hij verschaft en met zijn geheimhoudingsplicht. Uiteraard zou een eventuele verplichting tot directe communicatie van de accountant over deze onderwerpen moeten worden afgestemd

Hoofdpijnen management letter ook naar aandeelhouders

met communicatie door de RvC over deze thema's, de tweede trap van de drietrapsraket. Het heeft weinig zin de accountant te laten herhalen wat de RvC zegt, indien de accountant de uitspraken in deze door de RvC al getoetst heeft. Een alternatief voor deze suggestie zou kunnen zijn om RvB en RvC te verplichten om de hoofdpijnen uit de 'management letter' van de accountant te delen met aandeelhouders, voorzover deze informatie niet concurrentie- of koersgevoelig is.

Een tweede suggestie die derden soms noemen is om de waarde van de aanwezigheid van de accountant op de Algemene Vergadering van Aandeelhouders te verhogen door de onderwerpen waarover de accountant bevraagd kan worden door de AVA uit te breiden tot soortgelijke onderwerpen: accounting policies, corporate governance en risicomanagement. Momenteel levert de aanwezigheid van de accountant op de jaarvergadering doorgaans relatief weinig toegevoegde

Accountant over meer onderwerpen bevragen in AVA

waarde op en bestaat er bij veel belanghebbenden onduidelijkheid over de onderwerpen waarover de accountant bevraagd kan worden. Deze bevraging is in Nederland ondermeer geregeld in de Corporate Governance Code en beperkt zich nu tot vragen over de controle op de jaarrekening. In de praktijk betekent dit dat de accountant een groot aantal vragen moet doorschuiven naar de Raad van Commissarissen, omdat ze deze beperking te buiten gaan.⁸ Een nadeel van deze variant is dat een onwillige accountant niet gedwongen kan worden om werkelijk informatieve antwoorden te geven op vragen uit de AVA. Bovendien heeft mondelinge communicatie altijd een groter gevaar in zich van onbedoelde of onduidelijke uitspraken dan schriftelijke communicatie, wat 'onwilligheid' bij de accountant in de hand zou kunnen werken.

Wij staan veel positiever tegenover twee andere suggesties. Een originele wijze om de accountant meer te laten communiceren met het maatschappelijk verkeer wordt sinds kort in Nederland reeds in de praktijk gebracht via het NIVRA-initiatief 'Kennis Delen'. Op basis van aggregatie van hun waarnemingen bij individuele ondernemingen uit dezelfde sector informeren accountants elkaar en het maatschappelijk verkeer (m.n. toezichthouders en aandeelhouders)

Accountants delen sectorconclusies

over relevante conclusies die te trekken zijn uit deze aggregatie. Zeker tegen de achtergrond van de recente kredietcrisis is dit initiatief zeer de moeite waard. Hoewel de jaarrekeningen van individuele financiële instellingen voldoen aan de eisen, en er op basis van de financiële cijfers van iedere afzonderlijke instelling geen reden is om te twifelen aan de continuïteit van de bedrijfsvoering, kan de aggregatie van de gegevens van individuele financiële instellingen wel leiden tot nieuwe, verontrustende informatie over systeemrisico's. Per sector en situatie moeten accountants beoordelen welke conclusies en meningen zij openbaar maken dan wel vertrouwelijk delen met de relevante toezichthouder van de sector.

Proactief overleg tussen accountant en toezichthouders

Tenslotte kan ook de rapportageverplichting van accountants aan toezichthouders worden uitgebreid en de onderlinge open en constructieve communicatie worden bevorderd. Deze communicatie zou uiteraard baat hebben bij een niet te formalistische, reactieve houding van de toezichthouders. Een van de lessen die uit de kredietcrisis is getrokken is dat constructief, proactief overleg tussen accountants en toezichthouders bij kan dragen tot het eerder onderkennen van (riskante) structurele ontwikkelingen in een sector en hun mogelijke invloed op individuele ondernemingen. Dit geldt zeker voor het bank- en verzekeringswezen, maar ook voor andere branches. Deze communicatie van de accountant met toezichthoudende organen is in principe vertrouwelijk. Het is aan de toezichthouder zelf om te beslissen welke informatie hij openbaar maakt.

⁸ Uitbreiding van de bevraging zou een aanpassing vereisen van de Code en van NIVRA Controlerichtlijn 780N over het optreden van de accountant in de AVA.

Tot slot

Het debat over de maatschappelijke rol van de accountant komt binnen en buiten Nederland op stoom. Deze herfst (2010) wil Europees Commissaris Michel Barnier met een Green Paper komen over de rol van accountants. In de VS kwam de Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) in maart 2010 met een voorstel voor een standaard die de communicatie van de accountant met het audit comité moet invullen. De Britse 'Financial Reporting Council' zal later dit jaar (2010) met een visie komen over het nut en gewenste aanpassingen in de accountantsverklaring. In Nederland geeft het NIVRA via het project Kennis Delen - inclusief 'collectieve managementletters' - vorm aan geaggregeerde, sectorgewijze communicatie van accountants met het maatschappelijk verkeer.

Accountants kunnen dit debat niet uit de weg gaan en moeten dat ook niet willen. De samenleving verandert snel en accountants moeten meeveranderen en daartoe met open vizier overleggen met het maatschappelijk verkeer en met cliënten.

In dit White Paper leveren wij een bijdrage aan de discussie, een bijdrage die zich concentreert op de communicatie van de accountant. Wij hopen hiermee het debat verder te helpen in de richting van concrete verbeteringen en zullen dit White Paper voorleggen aan commissarissen en bestuurders, aan organisaties als NIVRA, Eumedion, VEB, VNO-NCW, NCD, NKCC en VEUO, alsmede aan de geëigende politieke organisaties.

Wij hopen dat dit debat over communicatie door de accountant tot tastbare resultaten zal leiden, zodat accountants meer waarde gaan ontsluiten van hun werkzaamheden. Dat is immers goed voor het maatschappelijk verkeer, goed voor de cliënt en daarmee goed voor de accountant.

Voor nadere informatie over dit White Paper kunt u contact opnemen met:

Ernst & Young Nederland LLP

Yvette Brus

Project Manager Marketing & Communications

T: + 31 (0)88-407 53 44

F: + 31 (0)88-407 58 34

E: yvette.brus@nl.ey.com

Over Ernst & Young

Ernst & Young is wereldwijd toonaangevend op het gebied van assurance, tax, transactions en advisory. Juridische en notariële dienstverlening wordt in een strategische alliantie met Ernst & Young Belastingadviseurs LLP verzorgd door Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP. Onze 144.000 mensen delen wereldwijd dezelfde waarden en staan voor kwaliteit. Wij maken het verschil door onze mensen, onze cliënten en de samenleving te helpen hun mogelijkheden optimaal te benutten.

Waar sprake is van Ernst & Young wordt de wereldwijde organisatie van lidfirma's van Ernst & Young Global Limited bedoeld, die elk een aparte rechtspersoon zijn. Ernst & Young Global Limited is een UK company limited by guarantee en verleent zelf geen diensten aan cliënten. Voor meer informatie over onze organisatie, kijk op www.ey.com/nl

Ernst & Young Accountants LLP is een limited liability partnership naar het recht van Engeland en Wales met registratienummer OC335594. Ernst & Young Accountants LLP is statutair gevestigd te Lambeth Palace Road 1, London SE1 7EU, Verenigd Koninkrijk, heeft haar hoofdvestiging aan Boompjes 258, 3011 XZ Rotterdam, Nederland en is geregistreerd bij de Kamer van Koophandel Rotterdam onder nummer 24432944.

Over Ernst & Young's Assurance Services

Een sterke, onafhankelijke en tijdige audit is van onschatbaar belang voor uw organisatie. De audit bevat vitale informatie voor het management maar evengoed voor het audit committee, investeerders en andere betrokkenen. Daarom staat kwaliteit centraal bij elke audit die wij verrichten. Die kwaliteit begint met onze mensen. Met hun gedrevenheid, diepgaande vakkennis en auditervaring bij tal van toonaangevende organisaties. Mensen die werken volgens beproefde methodes en up to date controleprogramma's van de vereiste professionele kwaliteit. Tel daarbij op onze vakkennis en internationale ervaring in tal van sectoren en u weet waarom Ernst & Young het verschil maakt.

© 2010 Ernst & Young Accountants LLP.
Alle rechten voorbehouden.

100122

Deze publicatie bevat informatie in samengevatte vorm en is daarom enkel bedoeld als algemene leidraad. Ze is niet bedoeld om te dienen als een substituuat voor gedetailleerd onderzoek of voor het aanwenden van een professioneel oordeel. Noch EYGM Limited noch enig ander lid van de wereldwijde Ernst & Young organisatie kan aansprakelijk worden gesteld voor het verlies van iemand die handelde of die ervan afzag te handelen ten gevolge van enige informatie in deze publicatie. Bij elke specifieke aangelegenheid, dient steeds een geschikte adviseur geraadpleegd te worden.

www.ey.com/assurance